

บทที่ 6

ศาสนาคริสต์ : กำเนิดใหม่ของการเรียนรู้

ศาสนาคริสต์ กำเนิดมาจากลัทธิศาสนาฮีบรู มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ มีผู้สอน ผู้ตั้ง และผู้ประกาศศาสนา คือ พระเยซูคริสต์ มีผู้ดำรงรักษาศาสนา พวกยิวทั้งหลายเชื่อว่าพระเยซู คือ เมสไซฮา ซึ่งเป็นผู้ที่พระเจ้าส่งมารับทุกข์ทรมานแทนมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อศาสนาคริสต์เผยแพร่เข้าไปในกรีกและโรมัน คำว่า "เมสไซฮา" ใกล้เคียงเป็น "คริสโตร" (Christos) ในภาษากรีก และโรมันนำมาใช้เป็นภาษาละตินของโรมันว่า "คริสตัส" (Christus) หรือ "คริสต์" (Christ) ในภาษาฝรั่งเศส หรือภาษาอังกฤษอ่านว่า "ไครสต์"

พระเยซูเกิดในประเทศปาเลสไตน์ เมื่อปี พ.ศ. 543 และสิ้นชีวิตในปี พ.ศ. 576 มีอายุได้เพียง 33 ปี ปาเลสไตน์ในสมัยนั้นเป็นจักรวรรดิของโรมัน มีพระเจ้าออกัสตัส ซีซาร์ เป็นจักรพรรดิ พระจักรพรรดิไคแก่ซังตั้งผู้สำเร็จราชการไปปกครองจักรวรรดิต่าง ๆ ผู้สำเร็จราชการของโรมันมีอำนาจด้านการปกครองเป็นอย่างมาก แต่เรื่องศาสนา ผู้สำเร็จราชการไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง มีการตั้งคณะกรรมการเรียกว่า สิ้นอดัส (Synodus) หรือ Synod ในภาษาอังกฤษปัจจุบัน) ประกอบด้วยสมาชิก 72 คน คือ

- พระสังฆราชยิว	ประธาน
- พระผู้ใหญ่	กรรมการ
- หัวหน้าครอบครัวใหญ่ ๆ	กรรมการ
- ผู้รักษานบขรรมนิยมประเพณีของยิว	กรรมการ

คณะกรรมการนี้มีอำนาจในการวินิจฉัยกิจการทางศาสนา ตลอดจน
การพิพากษาลงโทษผู้ทำผิดต่อศาสนา มีโทษรุนแรง แต่ยกเว้นโทษประหาร
ต้องเสนอให้ศาลหลวงโรมันอนุมัติก่อนที่จะดำเนินการ

ภูมิลำเนาของพระเยซูอยู่ที่แคว้นกาลิเล (Galilee) เมืองนาซาเรธ
(Nazareth) พระมารดาชื่อ มาเรีย ตอนเป็นเด็กพระเยซูได้เข้าโรงเรียน
ที่แคว้นกาลิเล ในโรงเรียนนั้นมีเด็กหลายชาติหลายภาษา มีชาวอียิปต์ ยิว
อาหรับ และกรีก พระเยซูจึงมีความรู้หลายภาษา โดยเฉพาะภาษากรีก
พระเยซูทรงดำเนินชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงนาซาเรธ บริเวณทะเลสาบกาลิเล
ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศปาเลสไตน์ปัจจุบัน

พระเยซูสนใจศึกษาพระคัมภีร์เก่า (Old Testament) ได้อ่าน
และจดจำเป็นอย่างดี พระคัมภีร์เก่านี้เป็นภาคต้นของคัมภีร์ไบเบิล ส่วนภาคหลัง
เรียกว่า พระคัมภีร์ใหม่ (New Testament) ภาคต้นเป็นลัทธิศาสนาอิชรู
ซึ่งได้เขียนไว้ก่อนพระเยซูเกิด พระคัมภีร์ใหม่เป็นเรื่องในสมัยพระเยซู
ซึ่งสาวกได้เขียนขึ้นภายหลัง

ในสมัยนั้นได้มีผู้รู้ทางศาสนาทั้งตัวเองเป็นอาจารย์สอนศาสนา
เขาผู้นั้นชื่อ โยฮัน โยฮันได้ตั้งลัทธิล้างบาป ด้วยการลงไปอาบน้ำในแม่น้ำจอร์แดน
พระเยซูก็เป็นศิษย์ของโยฮันเช่นกัน พระองค์ได้ศึกษาหาความรู้แล้วออกไป
ใคร่ครองหาธรรม มีการทำทุกกริยา ออกอาหารถึง 40 วัน และเมื่ออายุได้
30 ปี ก็เริ่มสอนศาสนา สอนหลักธรรมในการดำเนินชีวิตจริง ๆ ทำให้คน
ยกย่องเลื่อมใสศาสนาคริสต์เป็นอย่างมาก ทรงดำเนินการสอนอยู่ 3 ปี
ตั้งแต่ปี ค.ศ. 27 - 29 ในขณะที่สอนศาสนา พระองค์ใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับ

ประชาชน ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ช่วยรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ หลักธรรมที่สำคัญของพระเยซู คือ "จงปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างที่ตองการให้เขาปฏิบัติต่อคน"

เรียกว่า Golden Rule

คำสอนหรือเทศนาอันยิ่งใหญ่ของพระเยซู คือ คำสอนที่เรียกว่า "เทศนาบนภูเขา" เปรียบเสมือนพระธรรมจักรในพุทธศาสนา เพราะเป็นการแสดงหลักใหญ่ หลักสำคัญของศาสนาคริสต์ ในประวัติของพระเยซู กล่าวว่า พระองค์ทรงรักษาโรคต่าง ๆ ได้ แสดงว่าพระองค์มีความรู้ทางรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ และทรงมีอำนาจทางจิตในการรักษาโรค คำสอนของพระเยซู กล่าวว่า จงอภัยและให้ความรักแก่ศัตรูของท่าน จงรักกันฉันท์พี่น้อง มีความเมตตาต่อผู้อื่น จงตอบแทนความชั่วด้วยความดี รู้จักหักห้ามใจตนเอง ห้ามทำพิธีบูชารูปเคารพใด ๆ นอกจากพระเจ้า จงนึกถึงวันสำคัญของวันตัดสินของพระเยซูในวันสิ้นยุคของโลก นับตั้งแต่พระเยซูได้ถูกประนามและถูกตรึงไม้กางเขน นอกกรุงเยรูซาเล็ม ในปี ค.ศ.29 สานุศิษย์ของพระองค์ที่กระจัดกระจายไปคนละทิศคนละทางได้แอบติดต่อกันอย่างลับ ๆ และค่อย ๆ เปิดเผยขึ้นเรื่อย ๆ พวกเขาประกาศว่าพระเยซูทรงฟื้นพระชนม์ชีพและทรงพระคำเนินมาหาพวกเขา ทำให้พวกเขาเกิดศรัทธาที่จะเผยแพร่หลักคำสอนของพระองค์ อย่างไรก็ตาม บรรดาสาธุศิษย์เหล่านี้ได้ผละออกจากพิธีกรรมทางศาสนาของยิวอย่างทันทีทันใด แต่ก็ยังเคารพต่อวัดทางศาสนายิวและโบสถ์ต่าง ๆ ในกรุงเยรูซาเล็มต่อไป เหมือนเดิม

หลักคำสอนที่สำคัญ ๆ ของพระเยซูในพระคัมภีร์ใหม่ ซึ่งรวบรวมโดยนักเขียนชาวคริสต์ทั้งหลาย ตอนสมัยต้นของศตวรรษที่หนึ่งและที่สอง หลักคำสอนของพระองค์มีอยู่ 4 ตอนด้วยกัน เกือบทั้งหมดเป็นชีวประวัติ

ส่วนพระองค์ของพระเยซู แม้ว่าพวกนักเขียนจะเน้นเหตุการณ์เกี่ยวกับชีวประวัติของพระเยซูไว้หลายตอน แต่นักเขียนเหล่านั้นได้เน้นหลักคำสอนของพระองค์ด้วยบทบัญญัติต่าง ๆ ของสาวกพระเยซู ตลอดจนจดหมายต่าง ๆ ที่บันทึกเหตุการณ์ทั้งหลายในประวัติศาสตร์ของชุมชนของพวกคริสตีย์ในคอนตัน ๆ และมีบันทึกคำแนะนำสั่งสอนจากบรรดาสานุศิษย์ต่าง ๆ แก่คริสตีย์ศาสนิกชน ทั้งจักรวรรดิโรมันอีกด้วย สานุศิษย์ที่ให้การสนับสนุนพระองค์ส่วนใหญ่จะเป็นพวกสามัญชน แต่ก็มีพวกชนชั้นสูงที่สนับสนุนพระองค์บ้างเหมือนกัน

ผู้เผยแพรศาสนาคริสต์ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

เซนต์ปอล

เป็นชาวโรมัน สัญชาติยิว เกิดในครอบครัวที่มั่งคั่ง ได้รับการศึกษาอย่างดี ได้ศึกษาลัทธิศาสนายิว และการค้า เซนต์ ปอล ศึกษาและเลื่อมใสในคัมภีร์ไบเบิลตอนต้น ไม่พอใจในคำสอนหลังการประกาศศาสนาของพระเยซู มีทัศนคติค้านปรัชญาของศาสนาคริสต์ และได้รับการสนับสนุนจากพระยิวพวกพระยิวยกย่องมาก และได้ส่ง เซนต์ ปอล ไปเมืองคามากัส เพื่อทำลายล้างศาสนาของพระเยซู ซึ่งมีคนนับถือมากในเมืองนั้น ในระหว่างการเดินทาง เซนต์ ปอล ได้เห็นภาพพระเยซู พระเยซูได้บอกว่า ว่าคิดร้ายต่อพระองค์ทำไม นักเขียนชาวฝรั่งเศสผู้หนึ่งชื่อ เรอเน็ง (Renan) ได้วิจารณ์เรื่องนี้ว่า เซนต์ ปอล อาจพิจารณาถึงเหตุผล และกลับใจมานับถือศาสนาคริสต์ ที่ปรากฏเป็นภาพพระเยซูอาจเป็นเพราะ มีความคิดหมกมุ่นมากเกินไป และเมื่อ เซนต์ ปอล ไปถึงเมืองคามากัส เซนต์ ปอล ได้ช่วยประกาศศาสนาให้พระเยซู เซนต์ ปอล เป็นหัวหน้านักปรัชญาทางคริสตศาสนาที่สำคัญอย่างยิ่งผู้หนึ่ง

ไค้เดินทางไปประกาศคำสอนตลอดคาเลสไตน์ เอเชียไมเนอร์ กรีก โรม

ในสมัยเมื่อ เซนต์ ปอล ยังเยาว์วัย ไค้เข้าเรียนในโรงเรียนระดับที่สอนวาทศิลป์เลยทีเดียว ชาวยิวในขณะนั้นไค้ตั้งโรงเรียนซึ่งเป็นของเอกชนขึ้นมากมาย ในโรงเรียนเหล่านั้นสอนคัมภีร์ไบเบิล แต่ก็ยังคงใช้วิชาวรรณคดี คำสอนและกฎเกณฑ์ที่พระเยซูและ เซนต์ ปอล เป็นผู้กำหนดขึ้น และได้รับการปรับปรุงในศตวรรษต่อ ๆ มา สถานที่สำหรับใช้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ที่สำคัญคือ โบสถ์ จึงนับไค้ว่าโบสถ์ของคริสต์ศาสนาเปรียบเสมือนโรงเรียนสอนหลักเกณฑ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของศาสนาคริสต์ ซึ่งไค้แก่เรื่องที่เกี่ยวกับพระเป็นเจ้า และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเป็นเจ้า จุดมุ่งหมายของการสอนนี้ก็เพื่อการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระเป็นเจ้า

ทัศนคติสำคัญของ เซนต์ ปอล คือ การปลูกฝังความจงรักภักดีนั้น มีความมุ่งหมายเพื่อความหลุดพ้น เชื่อว่าพระเยซูไค้หลุดพ้นแล้ว เพราะไค้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์อย่างสมบูรณ์ เซนต์ ปอล ก็เช่นเดียวกันกับพระเยซู คือสอนเน้นหนักถึงการปฏิบัติทางจิตมากกว่าการศึกษาคำสอนของศาสนา และไค้กล่าวไว้ว่า ผู้ซึ่งว่ามีพันธะถูกต้องกับพระเป็นเจ้า คือผู้ทำความดีแก่คนส่วนรวม และเป็นการกระทำที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ และไค้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาทั้งหลายไว้ว่า ศาสนายิวและศาสนาอื่น ๆ เป็นบันไดเพื่อก้าวขึ้นถึงหลักสากลที่เต็มไปด้วยสัจภาวะ ซึ่งเป็นสัจภาวะที่มนุษย์ทั้งปวงแสวงหาอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ในที่สุดจะเกิดความถูกต้องเป็นเอกฉันท์แก่คนทั้งปวง เพราะความถูกต้องเป็นเอกนั้นคือภาวะที่เป็นจริงแก่คนทั้งปวง เซนต์ ปอล เป็นตัวจักรสำคัญของศาสนาคริสต์ ไค้สอนหลักจริยศาสตร์ไว้มาก และมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะทำให้ เซนต์ ปอล ปรากฏเด่นสืบมา

เทอร์툴เลียน

เทอร์tulเลียน เป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของพระกรีกและพระละตินของคริสต์ศาสนา เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านภาษากรีกและภาษาละติน ด้วยจิตวิญญาณที่เป็นคริสต์เตียน เขาเห็นว่าหากคนป่า คนไร้ศาสนาในสมัยเขาไม่ได้รับการศึกษาของกรีกและโรมันแล้ว ก็เท่ากับว่าไม่มีความรู้อะไรเลย นอกจากควรอุทิศงานให้แก่คริสต์เตียนเสีย นักเขียนจากประเทศตะวันตกอีกผู้หนึ่งที่เห็นด้วยกับเทอร์tulเลียนได้แก่ เซนต์ เจอโรม เขาเลือกแต่งงานทางกานวิชาการ และได้แปลคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาละติน โดยเอาคัมภีร์ที่ตีพิมพ์จากฮีบรูและกรีกมา ตัวแทนของพระกรีกและพวกโรมันที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กผู้หญิงในสมัยนั้นได้แก่ เซนต์ เจอโรม ซึ่งได้ร่วมกันจัดตั้งโรงเรียนให้เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงขึ้น โดยให้การศึกษาเกี่ยวกับศาสนา ไวยากรณ์ ภาษา ประวัติศาสตร์ กวีนิพนธ์ ภูมิศาสตร์ และศิลปะอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำสอนของพระเยซูคริสต์

เซนต์ แอมบรอส

เซนต์ แอมบรอส ขณะนั้นเป็นบิชอปแห่งเมืองมิลาน เป็นนักวิชาการศึกษาของละตินและกรีก ทั้งยังเป็นนักกฎหมายด้วย ท่านได้ใช้ความรู้ในการเรียนเกี่ยวกับทางโลก ความซบถทางปฏิบัติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการป้องกันสิทธิอันชอบธรรมให้แก่โบสถ์

เซนต์ ออกัสติน

เซนต์ ออกัสติน มารดาเป็นชาวคริสต์เตียน ส่วนบิดาเป็นชาวโรมัน

และต่อมาไม่นานหลายชีวิต บิคาท์ก็กลายเป็นชาวคริสต์เต็มตัวย เช่นท์ ออกัสติน เป็นนักศึกษาทางวาทติคัล ในวัยเด็กได้เรียนภาษากรีกและละติน เขาเคยเกลียดชังบทกลอนของโฮเมอร์มาก พอ ๆ กับชื่นชมในบทกลอนของเวอรจิล เช่นท์ ออกัสติน มีความเชื่อถือลัทธิปรัชญาผสมศาสนา และปรัชญาเพลโตยุคใหม่ ได้ตั้งโรงเรียนส่วนตัวขึ้นที่กรุงโรม เมื่อเดินทางไปยังเมืองมิลาน ได้พบแอมบรอส กาลังเผยแผ่ศาสนาคริสต์อยู่ เช่นท์ ออกัสติน จึงได้หันมานับถือศาสนาคริสต์ ได้เดินทางไปยังอาฟริกา และได้รับแต่งตั้งให้เป็นมิชชอบประจำเมืองฮิปโป

เช่นท์ ออกัสติน เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในยุคกลาง ได้อธิบายคำสอนของศาสนาคริสต์ไว้มาก และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เช่นท์ ออกัสติน มีทัศนคติแย้งกับสถาบันทั้งหลาย และแสดงทฤษฎีไว้ว่า "ภาวะที่อาจเป็นไปได้ เป็นทุกอย่างในความรู้ที่เรามี" และได้กำหนดไว้ว่า "ระกัภาวะที่อาจเป็นไปได้ นั้น สามารถจะวัดได้ก็ต่อเมื่อมีมาตรฐานสำหรับวัด" เช่นท์ ออกัสติน ได้สอบสวนพื้นฐานจิตของตนเอง แสวงหาพื้นฐานที่มีลักษณะแน่นอน และได้กล่าวไว้เป็นหลักสำคัญทางจิตว่า "สิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอนที่สุด คือ การที่พื้นฐานจิตของตนเองยังไม่แน่นอน"

เช่นท์ ออกัสติน ยังได้แสดงทัศนคติในการรับความรู้ไว้ว่า จิตใจของมนุษย์รับความรู้ 2 วิธี คือ

1. รับความรู้ โดยวิธีสืบสวนจากอารมณ์ทางผัสสะ หรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ การค้นคว้าหาเหตุผลในสิ่งทั้งหลาย การเจาะเข้าถึงปฐมเหตุของสิ่งทั้งหลาย เป็นการรับความรู้มาจากภายนอกตน หรือสืบเนื่องมาจากภายนอก

2. รับความรู้ โดยวิธีพิจารณาภายในด้วยปัญญา ศึกษากระบวนการภายในของตนเอง เป็นความรู้ที่เกิดจากภายในโดยตรง โดยการเรียนรู้ภายใน

ตนเอง เมื่อเจาะลึกเข้าไปในตนเองมากเพียงใด ก็ปรากฏความรู้อะเอียดมากขึ้นเท่านั้น แทนที่จะใช้วิธีมุ่งตรงออกไปภายนอกคน แต่กลับใช้วิธีมุ่งตรงเข้าภายในตนเอง

สิ่งทั้งหลายจะปรากฏเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อปรากฏเป็นรูป เป็นจำนวน เป็นหน่วย เป็นกระบวนการหาเหตุผลด้วยวิธีนำสิ่งหนึ่งเข้าไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง สามารถที่จะสืบสาวเรื่องราวขึ้นไปถึงมาครฐานสูงสุดได้ และมาครฐานอันสูงสุดนั้น คือสาระสำคัญของพระเจ้า ซึ่งเป็นบ่อเกิดของหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น ปัญญา ศิลปกรรม และสุนทรียภาพ เป็นต้น

ทัศนะหลาย ๆ ด้านของ เซนต์ ออกัสติน เป็นพื้นฐานทางเหตุผล สันตปาปาได้นำออกประกาศให้เห็นว่า เป็นทัศนะที่มีความสำคัญอันยิ่งใหญ่ไพศาล เป็นทัศนะที่สร้างความมั่นคงให้แก่ศาสนาคริสต์เป็นอย่างยิ่ง ยากที่จะหาทัศนะอื่นใดในคริสต์ศาสนามาเปรียบเทียบได้ เป็นที่ยอมรับกันว่า เซนต์ ออกัสติน เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในยุคกลาง โคอธบายคำสอนในศาสนาคริสต์ไว้มาก ซึ่งยังเป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันนี้

ในเวลาต่อมา โยสต์ได้กลายเป็นแหล่งรวบรวมสิ่งสำคัญ ๆ ทางศาสนา เช่น หลักศาสนา หนังสือวรรณคดีทุกชนิด แม้ว่าโรงเรียนเอกชนที่สอนศิลปการพูด จะมีตั้งอยู่ในกรุงโรม มิลาน ราเวนนา และในเมืองต่าง ๆ แลวกก็ตาม วัดหรือโบสถ์ หรือโรงเรียนสอนศาสนา ก็ยังเป็นสถานที่จัดการศึกษาแก่พระและสาธุชนที่ให้ความเลื่อมใส และเป็นที่เกิดของผู้นำที่มีชื่อเสียงในสมัยต่อมา

มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther)

เป็นชาวเยอรมัน เกิดที่เมือง ไฮสเลเบน เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2026 ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2089 อายุได้ 63 ปี

ชีวิตของลูเชอร์ ในสมัยที่เขายังเป็นเด็กนั้นยากแค้นมาก ลูเชอร์ศึกษาเบื้องต้นในวัด และได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยไอเซนัค โดยศึกษาวิชากฎหมาย แต่แทนที่ลูเชอร์จะเป็นนักกฎหมาย เขากลับเปลี่ยนอนาคตมาเป็นนักบวช ในปี พ.ศ. 2053 เมื่อลูเชอร์มีอายุได้ 27 ปี ได้เดินทางไปกรุงโรม และได้เข้าเฝ้าสังฆราชที่กรุงโรม ได้เห็นความฟุ่มเฟือยในชีวิตพระสังฆราชและนักบวชทั้งหลายในกรุงโรม ทำให้ลูเชอร์รู้สึกสลดใจเป็นอย่างมาก เขาคัดค้านบทบัญญัติใหม่ของสังฆราช การคัดค้านของลูเชอร์มีผู้เห็นด้วยเป็นอย่างมาก เขาได้เชิญผู้รู้ นักปราชญ์ มาช่วยกันวินิจฉัยบัญญัติใหม่ของพระสังฆราช เกี่ยวกับวิธีการใช้เงินล้างบาป ที่ประชุมมีมติว่าการล้างบาป จะทำได้วิธีเดียว คือ ด้วยความรู้สึกตัวสารภาพผิด และพยายามสำรวมระวังในกาลต่อไป

ลูเชอร์ได้แปลคัมภีร์ไบเบิลจากภาษาละตินเป็นภาษาเยอรมัน เป็นคำแปลที่เข้าใจง่าย ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก นอกจากแปลคัมภีร์ไบเบิลแล้ว ลูเชอร์ยังแต่งหนังสือที่ให้อรรถาธิบายเกี่ยวกับศาสนาอีกด้วย ลูเชอร์ได้แต่งเพลงสวดเป็นภาษาเยอรมันแทนคำสวดภาษาละติน พวกสานุศิษย์ของลูเชอร์ได้ขอร้องให้ลูเชอร์ตั้งศาสนานิกายใหม่ โดยไม่ขึ้นกับสังฆราชกรุงโรม ลัทธินิกายคาธอลิกถูกโค่นล้มลงในประเทศเยอรมันนี้ นิกายใหม่ คือ นิกายของลูเชอร์ได้เกิดขึ้น ถูกลูกปฏิบัติคัมภีร์ไบเบิล พระในนิกายใหม่แต่งงานได้ เพราะถือว่าพระเยซูไม่ได้ทรงบัญญัติเรื่องพรหมจรรย์ สมณเพศ หมายถึงแค่การทำหน้าที่เกี่ยวกับศาสนา บำรุงรักษาศาสนา ช่วยเหลือคนยากจน ช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บความแบบที่พระเยซูทรงปฏิบัติ

ลัทธินิกายใหม่ของลูเชอร์ เริ่มจากการคัดค้านบทบัญญัติของพระสังฆราช และเจ้าครองนคร กล้าค้านพระบรมราชโองการของจักรพรรดิ ที่จำกัดไม่ให้นิกาย

ใหม่ของลูเธอร์แพร่หลายไปยังรัฐอื่น ๆ นิกายใหม่ของลูเธอร์จึงได้ชื่อว่า "นิกายคาน" หรือ "โปรเตสแตนต์" (Protestant)

กำเนิดของนิกายโปรเตสแตนต์ก่อให้เกิดผลสำคัญหลายประการ คือ ²

1. ทำให้เกิดหลักเสรีภาพในการถือศาสนา ซึ่งเป็นข้อเกิดแห่งการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ

2. ทำให้คนรู้สึกถึงความเป็นเอกราชของชาติ แต่ละชาติมีสิทธิที่จะมีอะไรเป็นของตัวเอง

3. วิธีการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลง ความนับถือจารีตประเพณี ไคลยอ่อนลงไป และการนับถือเหตุผลเข้ามาแทนที่ เป็นการตั้งค่านิยมแห่งประวัติกของการศึกษาควย

4. มนุษย์เริ่มเข้าใจว่า มนุษย์มีสิทธิจะคิดอะไรใหม่ ๆ ได้ ทำให้ความก้าวหน้าทั้งหลายในทางวิทยาการ ได้เริ่มมีขึ้นในยุโรป

สรุป

ในขณะที่โรงเรียนฝึกหัดแบบจักรวรรดินิยมและแบบชุมชนที่ออกัสติน แอมบรอส ไบรท์ฮูส และคาสติโอโคเวิร์ส เคยศึกษาเล่าเรียนอยู่เริ่มเสื่อมลง ก็เกิดโรงเรียนแบบอื่น ๆ (โรงเรียนวัด) และนักการศึกษาอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิด

² วิจิตรวาทการ, หลวง., ผู้เรียบเรียง. ศาสนาสากล. พระนคร, โรงพิมพ์ ส.ธรรมภักดิ์, 2494. น.432 - 434

การเรียนรู้แบบใหม่ขึ้น มรดกตกทอดของกรีกและโรมัน ถูกศาสนาคริสต์เข้า
 ครอบคลุม แต่ก็มีพื้นฐานใหม่ในหลักของศาสนาคริสต์เอง ซึ่งเปลี่ยนมาจากการ
 ที่ความเรื่องราวของมนุษย์ ในช่วงของการเล็งเห็นลึจจธรรม หลักของกฎเกณฑ์
 นี้ก็คือการจู้ ซึ่งพระเจ้าไค้เป็นผู้กำหนดขึ้น แนวทางสอนก็คือแนวแบบกรีกและโรมัน
 ไค้แก่ ความจำ การท่องจำ การเขียนบทความ การพูดในที่ชุมนุมชน การจด
 การอภิปราย ปุจฉา-วิสัชนา เป็นสิ่งใหม่ และเป็นส่วนบุคคล นอกจากนี้ศาสนา
 คริสต์ยังเป็นศีลธรรมในการเรียนรู้ทุกอย่าง ซึ่งจะตีค่าทุกสิ่งว่าสูญเปล่าเว้นแต่สิ่ง
 นั้น ๆ จะโยงไปสู่พระเจ้า และสิ่งต่าง ๆ ของพระเจ้า ซึ่งรวมจุดหมายอื่นไปยัง
 จุดประสงค์สูงสุดนี้ จุดหมายของการศึกษาแบบใหม่นี้ก็คือ หน้าที่ที่มีหลักเกณฑ์ของ
 ศาสนาคริสต์ คือเข้าใจบัญญัติของพระเจ้า การสร้างบุคลิกลักษณะและความจงรัก
 ภักดีต่อศาสนจักร การสอนอีกแบบหนึ่งก็คือ การสอนแบบตามแนวความคิดแห่ง
 พระเจ้า คือพระเจ้าทรงสอดส่องดูแลพฤติกรรมของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา คำสอนนี้
 แตกต่างจากหลักของเพลโตและอริสโตเติล ซึ่งกล่าวว่าพระเจ้าคือสิ่งสูงสุด แต่ทรง
 อยู่ไกลมาก ความคิดของศาสนาคริสต์ในเรื่องพระเจ้าเกี่ยวข้องกับกันอย่าง
 เสรีภาพของมนุษย์ พวกคนนอกศาสนามีความรู้สึกว่าโชคชะตาเป็นผู้นำทุกสิ่งทุกอย่าง
 เขาไม่สามารถประกันได้ว่าโชคชะตาจะไปกันได้กับเสรีภาพ แต่ในคำสอนของ
 พระคริสตนั้น พระเจ้าทรงล่วงรู้ทุกสิ่งทุกอย่างล่วงหน้า แต่เราเอาตัวรอดหรือ
 สูญเสียนั้นเป็นเพราะความตั้งใจของเราเอง นอกจากนี้ จากบทบัญญัติของพระเจ้า
 และความประสงค์ของมนุษย์เอง การตายของมนุษย์เป็นสิ่งแน่นอน อริสโตเติล
 เพลโต ซีเซโร เห็นว่าวิญญาณไม่เป็นอมตะ

ท้ายที่สุดศาสนาคริสต์สอนสาวกให้รู้จักกับบาปบุญ พระเจ้าไม่ได้มี
 2 องค์ คือ พระเจ้าฝ่ายดีและฝ่ายเลว แต่มีเพียงฝ่ายดีเพียงองค์เดียว ความเลว

นั้นอยู่ไกลจากพระองค์ คำสอนของศาสนาคริสต์สนองความพอใจของมนุษย์ในแง่ที่ว่า มีทั้งคำสอนเกี่ยวกับเสรีภาพของมนุษย์ และโชคชะตาของมนุษย์ การตัดสินใจยอมรับ สติธิของพวกเคียร์ติย์ และการมีชีวิตใหม่ และการเข้าใจตัวเองของมนุษย์ คือ แนวการสอนของศตวรรษแรก ๆ ของคริสต์กาล ปรัชญาชีวิตใหม่เริ่มแสดงให้ ประจักษ์ในโรงเรียนคริสต์ นักประพันธ์หลายคนแต่งเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา พวกจิตรกร และปฏิมากรผลิตศิลปะต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นการเชิดชูศาสนาทั้งสิ้น มีการสร้างโบสถ์วิหารใหญ่ วิจิตรพิสดาร เพื่อแสดงถึงศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นศาสนาคริสต์จึงมีอิทธิพลต่ออารยธรรมและการศึกษาเป็นอย่างมาก